

היום נלמד בעזרת ה':

מכות דף ה

משנה: משלשין בממון ואין משלשין במכות: אם שני עדים שהוא חייב לחבירו מאתים זוז, ונמצאו זוממים, הדין ששני העדים יחד צריכים לשלם את המאתים זוז, ולא שכל אחד בפני עצמו משלם מאתים זוז. אבל אם העדים העידו שהוא חייב מלקות ארבעים, ונמצאו זוממים, הדין שכל עד בפני עצמו לוקה ארבעים.

גמרא: מנא הני מילי אמר אביי: נלמד מהפסוק שכתוב בחייבי מלקות "רשע" ונאמר בחייבי מיתות בית דין "רשע" וכמו שגבי חייבי מיתות בית דין אי אפשר להרגם למחצה, כך גם אי אפשר לתת רק חצי מהמלקות.

רבא אמר: במלקות לא נותנים לכל אחד רק כ' מלקות משום שצריך לקיים הפסוק "כאשר זמם לעשות לאחיו" וכיון שזממו לתת ארבעים מלקות זה מה שהם יקבלו, אבל כשזממו לחייב ממון התשלום שלהם יכול להצטרף בין שניהם, כיון שהאדם שזממו עליו מקבל את מלוא התשלום.

משנה: אין העדים נעשים זוממין עד שיזימו את עצמן: דהיינו שצריך שיזימו את גוף העדים ויאמרו להם עימנו הייתם, אבל אם אומרים להם כיצד אתם מעידים שפלוגי הרג את הנפש, והרי אותו פלוני או אותו נהרג היה עימנו באותו היום במקום אחר, אין אלו זוממים.

בא אחרים והזימום, בא אחרים והזימום, אפילו מאה, כולם יהרגו: דהיינו שאפילו אם היתה כת שהזימה מאה כיתות אחרים שבאו והעידו, כל הכיתות העדים יקיימו בהם דין הזמה. אבל רבי יהודה חולק שכיון שכת אחת מזימה את כולם, נראה ששכרו אותם כדי להזים, ולכך אין העדים המזוממים נהרגים, אלא הכת הראשונה בלבד.

גמרא: מנא הני מילי: רב אדא למד מהפסוק שכתוב "והנה עד שקר העד, שקר ענה" שצריך שגוף העדות תוכחש. ורבי ישמעאל למד מהפסוק שכתוב "לענות בו

סרה" עד שגוף העדות תהיה סרה.

אמר רבא: אם באו שני עדים ואמרו שראינו בצד מזרח של הכירה כיצד הרג פלוני את הנפש, ובאו שני עדים והזימום ואמרו והרי אתם הייתם עימנו במערב הכירה, וכיצד אתם מעידים. אז הדין שאם הם עומדים במערב הכירה ויכולים לראות מה שהיה במזרחה, אין הם זוממים, ואם אינם יכולים לראות, הרי אלו זוממים, ולא תולים לומר שיש להם ראייה מיוחדת שיכולים לראות.

ואמר רבא: וכן אם באו שני עדים ואמרו שראינו ביום ראשון בבוקר כיצד פלוני הרג את הנפש בסורא. ובאו שני עדים אחרים והזימום ואמרו: והרי ביום ראשון בצהרים הייתם עימנו בנהרדעא. הדין שאם הם יכולים ללכת מהבוקר עד הערב מסורא לנהרדעא, אין הם זוממים, אבל אם אין הם יכולים ללכת מהבוקר לערב מסורא לנהרדעא, הרי אלו זוממים, ולא תולים שאולי הצליחו ללכת עם גמל מאוד מהיר, כיון שלא טענו כך.

ואמר רבא: דין נוסף שאם באו שני עדים ואמרו שראו שביום ראשון הרג פלוני את ראובן, ובאו שני עדים אחרים והזימום, שהרי הייתם איתנו ביום ראשון, אבל הסיפור נכון שהוא הרג את ראובן אבל לא ביום ראשון אלא ביום שני ואפילו אם כבר היה ביום ו' שכבר היה ביום ראשון מחוייב מיתה, הורגים את העדים, שהרי כשהעידו עדין לא היה כאן אדם מחוייב מיתה, הם זממו להורגו. וכמו שכתוב במשנה שאם נמצאת אחת מהן זוממת, הוא והן נהרגים, והשניה פטורה. דהיינו אפילו שהורגים אותו כיון שבאמת הרג את הנפש, אעפ"כ הורגים את העדים הזוממים.

סיפא מה שאין כן בגמר דין איצטריכא ליה: אבל אם באו שני עדים ואמרו שביום ראשון נגמר דינו של ראובן למיתה, ובאו שני עדים אחרים והזימום שהרי ביום ראשון הייתם איתנו, אבל באמת ביום שישי כבר נגמר דינו של ראובן או אפילו רק ביום שני נגמר דינו למיתה, אין העדים הזוממים נהרגים שהרי זממו להרוג אדם שכבר היה מחוייב מיתה.

וכן לענין תשלומי קנס: אם באו שני עדים והעידו שביום ראשון פלוני גנב וטבח ומכר, ושני עדים אחרים באו והזימום שביום ראשון הייתם עימנו, אמנם באמת הוא טבח ומכר ביום שני או אפילו ביום ו', הרי העדים המזוממים צריכים לשלם מה שזממו להפסידו, כיון שבשעת עדותם הוא עדין היה פטור מלשלם. אמנם אם העדים המזוממים העידו בתחילה שביום ראשון הוא גנב וטבח ואף נגמר דינו שחייב

לשלם, והזימום שביום ראשון הייתם עימנו, אבל באמת כבר נגמר דינו בערב שבת או אפילו אם נגמר דינו רק ביום שני, אין העדים המוזמנים חייבים לשלם, שהרי בזמן שהעידו הוא כבר היה חייב על הטביחה ומכירה.

*

למדנו במשנה - רבי יהודה אומר איסטטית היא זו:

קושיא: אי איסטטית היא זו, אפילו כת ראשונה נמי לא: כיון שאנו חושדים ששכרו את הכת הזאת כדי להזים את כל העדים שמגיעים להעיד, מדוע הכת הראשונה נהרגת, והרי כיון שאנו חושדים שהכת המזימה היא שקרנית שלא נקב לאותה גם בהזמה הראשונה.

נסיון תירוץ: אמר רבי אבהו: שמדובר שהקדימו והרגו בתחילה את הכת הראשונה. אבל אחרי כן את הכת השניה כבר לא יהרגו.

דחית התירוץ: מאי דהוה הוה: המשנה לא היתה צריכה ללמד אותנו שאת הכת הראשונה הורגים, שהרי באמת אין הורגים אף את הכת הראשונה, ורק מדובר שאם כבר הרגו, ואין כאן חידוש דין כלל.

תירוץ: אלא אמר רבא: שבאמת אין הבדל בין הכת הראשונה לשאר הכיתות, אלא כוונת המשנה שאם היתה רק כת אחת הורגים אותה, ואם היא הזימה יותר מכת אחת, אין נהרגים. אלא שנוסח דברי המשנה שכתוב שהכת הראשונה בלבד נהרגת, לא משמע כן, ונשארה הגמרא בקושיא.

ההיא איתתא דאתא סהדי, ואישתקור, אייתי סהדי, ואישתקור: כיון שהביאה ב' פעמים עדים שנמצאו שקרנים, כשהביאה כת שלישית, אמר ריש לקיש כיון שהוחזקה אשה זו להביא עדי שקר, אין הם נאמנים. ואמר לו רבי אלעזר שעל כל פנים אי אפשר לומר מחמת כן שכל ישראל הוחזקו לשקרנים, ואם יבואו ויעידו לה, לא יהיו נאמנים.

זימנין הוו יתבי קמיה דרבי יוחנן: והיה מעשה כזה גם לפני רבי יוחנן, וריש לקיש אמר שהאשה הוחזקה להביא עדי שקר, ורבי יוחנן אמר לו שעל כל פנים לא הוחזקו כל ישראל כשקרנים, והבין ריש לקיש שמה שאמר רבי אלעזר בתחילה,

הוא על פי דברי רבי יוחנן, וכעס מדוע לא אמר לו כן.

שאלה: לימא, ריש לקיש דאמר כרבי יהודה, ורבי יוחנן דאמר כרבנן: שרבי יהודה וחכמים נחלקו אם אומרים כשכת אחת דוחה הרבה עדויות, אם נחשבת לכת איסטטית, או לא.

תשובה: אמר לך ריש לקיש אנא דאמרי לך אפילו לרבנן: שגם לפי רבנן שאומרים שהורגים את כל העדים שהוזמו, הוא משום ששם לא היה מי שחיפש שיבואו עדי שקר להעיד, אבל כאן גם רבנן יודו שכולם עדי שקר, שהרי האשה הזאת חשודה על כך, שהיא מביאה אותם.

ורבי יוחנן אמר לך: שגם לדברי רבי יהודה שאמר שכת איסטטית היא זו, הוא משום שלא מסתבר שכל העדים שהגיעו להעיד היו עם אותה כת שהזימה שתוכל לומר שעם כולם היא היתה. אבל כאן שנמצאו שקרנים, יש לתלות שהם אכן לא ידעו בעדות. אבל העדים שמגיעים עכשיו להעיד אפשר שהם כן יודעים בעדות.

משנה: אין העדים זוממין נהרגין, עד שיגמר הדין: אבל הצדוקין אומרים שכל שהנדון לא נהרג אין הורגים את העדים. וחכמים טענו לצדוקים שהרי כתוב "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" משמע שנהרגים על מה שזממו אפילו שעדין לא הרגוהו, שהרי אחיו קיים, ומה שכתוב "נפש תחת נפש" הוא כדי שנלמד שאין נהרגים רק אם נגמר הדין על פיהם.

גמרא: תנא כרבי אומר: אם לא הרגו עדין את הנדון, ונמצאו העדים זוממים, הרי העדים נהרגים, אבל אם כבר הרגו את הנדון, אין העדים הזוממים נהרגים. והקשה לו אביו שהרי הוא קל וחומר, שאם עדין לא נהרג הורגים את העדים, ודאי שאם כבר נהרג שיהרגו את העדים.

אמר לו לימדתנו רבינו, שאין עונשין מן הדין: ולכך אף אם כבר נהרג הנדון אין הורגים את העדים.

דתניא: כתוב בפסוק "איש אשר יקח את אחותו, בת אביו או בת אמו" ובפשטות הפסוק הכוונה שהיא אחותו או מאביו או מאימו, אבל אם אחותו גם מאב וגם מאם אין לנו מקור ללמוד שהיא אסורה עליו. ולכך נלמד מהפסוק שכתוב "ערות אחותו גילה", והיינו אחותו גם מהאב וגם מהאם. ולא אומרים שנלמד בקל וחומר שאם

העניש על בת אביו שלא בת אמו, או על בת אמו שלא בת אביו, קל וחומר שנעניש על מי שהיא גם בת אביו וגם בת אמו, ומזה שהוצרכנו פסוק מיוחד ללמוד זאת נלמד שאין עונשין מן הדין.

שאלה: **עונש שמענו אזהרה מנין:** דהיינו מנין שגם אין מזהירין מקל וחומר.

תשובה: **תלמוד לומר "ערות אחותך בת אביך או בת אמך":** שגם לגבי האזהרה נלמד מכאן רק על אחותו שהיא בת אביו או בת אימו, אבל אחותו גם מאב וגם מאם נלמד האזהרה מהפסוק "ערות בת אשת אביך, מולדת אביך, אחותך היא".

חייבי מלקיות מנין: גם בחייבי מלקות וגם בחייבי גלויות הדין שאין עונשים מן הדין, ונלמד בגזירה שווה, חייבי מלקות נלמד שכתוב "רשע", "רשע". וחייבי גלויות נלמד שכתוב "רוצח", "רוצח".

תניא אמר רבי יהודה בן טבאי: בלשון שבועה שהוא הרג עד זומם כדי להוציא מלבן של צדוקין שאומרים שאין הורגים עד זומם רק אם הנדון נהרג על פיו, אבל לא על זממו בלבד.

אמר לו שמעון בן שטח: והרי ודאי ששפכת דם נקי, שהרי חכמים אמרו שעדים זוממים נהרגים רק אם הזימו את שניהם, אבל לא הורגים ולא מלקים כשהזימו רק עד אחד. מיד קבל עליו רבי יהודה בן טבאי, שאינו מורה הוראה אלא לפני שמעון בן שטח. ועוד שכל ימיו היה רבי יהודה בן טבאי משתטח על קברו של אותו העד, והיה קולו נשמע, והעם סברו ששומעים את קולו של ההרוג. ואמר להם רבי יהודה בן טבאי זהו קולי, וראיה לדבר שהרי כשאני ימות לא תשמעו יותר את הקול. אמנם רב אחא בנו של רבא אמר לרב אשי שאולי אחר שרבי יהודה בן טבאי נפטר לא שמעו את הקול הוא מפני שהוא עמד איתו בדין או משום שפייסו.